

VILLE LÄHDE

Lukekaa kapinallisia kirjoituksia!

Utopiasosialistit. Toim. Ville-Juhani Sutinen. Suom. Timo Hännikäinen, Juha Kulmala, Antti Nylén, Mika Rassi & Ville-Juhani Sutinen. Savukeidas, Turku 2009. 214 s.

Anarkistista ja sosialistista aateperinnettä on käännetty suomeksi melko valikoivasti, joten katveeseen jääneiden kirjoitusten julkaisu on aina mieltä ylentävää. Ville-Juhani Sutisen toimittama *Utopiasosialistit* tarjoaa lyhyet katsaukset tusinan ajattelijan elämään ja tuotantoon. Osa heistä on poliittista ajattelua tunteville tuttuja, osa hyvin yllättäviäkin.

Historiallisesti löyhää nimikettä utopiasosialisti on kirjassa esiintyvistä ajattelijoina käytetty lähinnä Charles Fourierista, William Morrisista ja Robert Owenista. Kokoelmassa saavat kuitenkin vähintään yhtä paljon jollei enemmän huomiota perinteisesti anarkisteiksi nimetyt ajattelijat kuten William Godwin, Pierre-Joseph Proudhon, Mihail Bakunin ja Pjotr Kropotkin. Tämän lisäksi kirjaan on valikoitu vähän kaikenlaista luddiittien pamfleteista valistusajattelijoiden pohdintoihin luomakunnan lainalaisuuksista, sekä sydäntä riipaisevia kirjoituksia giljotiiniin tai hirsipuun varjossa.

Varovaisen karsinnan jälkeen kokoelman työnimi voisi hyvin olla *Anarkismin ja sosialismin rajamailla*, sillä monissa kirjoituksissa tulee kiintoisesti esiin näiden nimilappujen muuntuvaisuus ja yhteys poliittisten liikkeiden kohtaloihin. Jos arkkianarkistina tunnetuksi tullut Bakunin kirjoittaa vielä 1853 sujuvasti sosialismin ja anarkismin nimikkeiden alla, on anarkismi Kropotkinin kirjoituksissa jo selvästi omaleimaisempi liike, jonka nimen merkitysulottuvuuksilla hän leikittelee:

”Vaikka kaikki ovat sitä mieltä, että yhteisymmärrys on aina hyväksi, niin järjestyksen suhteen ei samanlaista yksimielisyyttä löydy, ja vielä vähemmän sen ’järjestyksen’ suhteen, jonka oletetaan vallitsevan meidän nykyaikaisessa yhteiskunnassamme. Niinpä meillä ei ole mitään sitä vastaan, että termiä ’anarkia’ käytetään kuvaamaan sen vastakohtaa, mitä usein sanotaan järjestykseksi.” (170)

Yhteys sosialismiin ja kommunismiin on kuitenkin yhä olemassa – varsinainen erottautuminen liikkeiden, aatteiden ja nimitysten välillä saikin odottaa myöhempiä verikekkereitä Kropotkinin kuoleman jälkeen.

Sutisen johdannossa ja kirjoittajien esittelyissä korostuu kuitenkin näiden muuntuvaisten rintamalinjojen sijaan nimilappu ”utopiasosialismi”, jonka alle tämä sekalainen seurakunta on tarkoitus koota. Väheksymättä kirjan monien tekstien itsenäistä arvoa, juuri kirjan koostamiseen liittyvät sen suurimmat ongelmat.

Mitä nimi tekee?

Asioiden nimeäminen on välttämätöntä, ja joskus nimilaput voivat olla vain väliaikaisia tienviittoja, jotka ohjaavat huomiotamme kiintoisiin samankaltaisuuksiin. Tätä Sutinen tuntee johdantonsa alussa korostavan viitatessaan utooppiseen ajatteluun. Pidemmälle lukiessa vahvistuu kuitenkin vaikutelma, että välttelystä huolimatta Sutinen tekee ’utopiasosialismista’ *käsitteen*, jolla hän tekee asioita: luokittelee, yhdistelee, hälventää eroja. Hän haluaa kuvata utopiasosialistisen ajattelun jatkumoa ja viittaa jatkuvasti sen olennaisiin ”painotuksiin” tai ”tendensseihin”.

Kirjoitusten välillä on kuitenkin merkittäviä eroja, ja jos osaa luonnehtiikin utooppinen etäisyyden otto, korostuu taas osassa äärimmäinen käytännöllisyys ja tapa katsoa poliittista kamppailua muutosprosessina. Sutinen huomioi tämän johdannossaan ja esittääkin avoimesti, että tekstit on valittu hänen omien päähänpistojensa perusteella ja siten, että ne sopivat kokonaisteemaan – eli Sutisen rakentamaan utopiasosialismin käsitteeseen. Tavallaan tämä on liikuttavan rehellistä, mutta tästä tunnustuksesta huolimatta Sutinen käyttää utopiasosialismin käsitettä esimerkiksi hälventämään eroja siellä, missä niiden huomioiminen voisi tuoda esiin jotain kiintoisaa,

tai luomaan yhteyksiä, jotka jäävät melko hatariksi.

Utopiasosialismin käsitteeseen liittyvän soutamisen ja huopaamisen takia kirjan johdannosta jää turhautunut olo, ja kirja olisikin toiminut paremmin vähemmän suureellisella johdatuksella, koska alkuteksteissä on jo tarpeeksi voimaa. Kuten Sutinenkin johdannon lopussa viittaa, on kapinallisten tekstien lukeminen aina arvokasta.

Kysymys luonnosta

Sutinen myös haluaa nähdä ”luontoarvot ja ekologisen ajattelun” utopiasosialismlleen yhteisenä teimana. Hän toteaa: ”Monet käsityksistä ovat lisäksi nykyistä suppeaa luontokäsitystä laajempia ja koskevat ihmisen yleistä luontoa, elämän kokonaisuutta” (7). Hyvin samanlainen toteamus liittyy William Morrisin esittelyyn: ’Myös ekologisuus tuli varhain mukaan kriittiseen ajatteluun, joskin se oli osa kattavampaa käsitystä ihmislunnon harmonisesta kokonaisuudesta’ (119). Tässä Sutinen siis hyvin tietoisesti liittyy yhteen tällaiset laajat luontokäsitteet ja nykyisen ympäristökeskustelun, tosin tehden pesäeroa oletettuun suppeaan nykyiseen ajattelutapaan.

Puhe laajennetusta ja syvällisemmästä luontokäsityksestä voi olla runollista ja iskevää, ja Sutisella on selvästi halu innostaa lukijaansa havahtumaan ympäristöhuolen synnyttämästä apatiasta. Mutta into yhdistää kaikenlaista ”luonnollisuuden” puolustukseksi lopulta sivuuttaa itse asian ja korvaa sen löyhällä elämänasenteella. Näin luddiittien konkreettinen hätä oman ammattitaidon katoamisesta teollisen työn järjestyksen edessä muuntuu luonnollisesti toimivan yhteiskunnan puolustukseksi. On oireellista, että Sutisen mukaan kyse on joko yksittäisestä (ja tavallaan itsekkästä) reaktiosta tai laajemmasta teollistumisen kritiikistä. Joko tai. Näin katoaa näkyvistä se, miksi juuri tuossa tilanteessa kehruukoneesta tuli uhka (ennen luddiiteiksi ryhtymistään kehrääjät olivat käyttäneet kaiken sortin koneita). Toisin sanoen, miten ammattikunnan kokemus henkilökohtainen uhka nivoutui muuhun yhteiskunnalliseen kehitykseen, ja miten yksityisestä tuli julkinen asia. Luddiittien voima nousi siitä, että he *eivät* nojanneet abstraktiin ihanteeseen.

Samalla tavoin Morrisin kuvailu laajan ja niin kovin syvällisen luontokäsityksen edustajana riisuu tekstin hengen ja elämän: miten esteettiset vaatimukset liittyvät massakuluttajuuden kritiikkiin, tai miksi korkeataide on tuomittavaa yhteisön rapauttamisen vuoksi. ”Ekologisuuden” projisointi tähän sivuuttaa sen, miten tärkeää kokemus maailmasta on tekstien ymmärrykselle. Morrisin teksti on kaunista juuri siksi, että oman aikansa huolenaiheiden lisäksi se voi osoittautua yhä uudelleen innostavaksi muuntumiskykyensä vuoksi, kytkeydyttyään uusiin kysymyksiin. Ylipäänsä joka sortin sosialistien ja anarkistien ajatukset voivat saada yhä uudelleen merkitystä ilman, että meidän täytyy olettaa kattavaa luonnollisuuden ideaalia – joka ei lopulta kerro maailmasta mitään.

6. Deodorantin käyttäjät ovat epävarmoja. Kapitalistit pitävät epävarmoista ihmisistä. Epävarmat ihmiset eivät aiheuta ongelmia. Epävarmat ihmiset ostavat myös ilmanraikastajia, hiustenhoitoaineita ja meikkejä. Epävarmat ihmiset ovat hyviä kuluttajia.

7. Deodorantit ovat tarpeettomia. Kapitalistit ovat erityisen ylpeitä tästä ja voittavat mainostuspalkintoja sen takia, että pystyvät myymään tarpeettomia tavaroita.

8. Deodorantit maksavat rahaa. Tästä kapitalistit ovat erityisen mielissään.

jatkoa toisaalta

Sekametelisopan sattumia

Kaikesta tästä huolimatta jotkut kirjan tekstit onnistuvat keskustelemaan kiintoisalla tavalla. Etenkin edellä mainittu anarkististen ja sosialististen liikkeiden suhde sekä niiden rajojen liukuvuus ja kehitys liittyvät tiettyihin käytännön kysymyksiin, kuten kiistelyyn tasajaon ja ansioperustaisen jaon välillä tai kysymykseen teknologian roolista ja siten niukkuudesta ja runsaudesta. Tässä mielessä erityisen kiehtova on Juha Kulmalan suomentama Pjotr Kropotkinin kirjoitus *Anarkistinen kommunismi: lähtökohdat ja periaatteet*, jossa näkyy hänen omaleimainen otteensa ajan evoluutioajatteluun, eräänlainen anarkistinen sosiobiologia:

”Osoittamalla, ettei ’olemassaolon taistelu’ pidä käsitellä vain kapeakatseisesti yksilöiden välisenä kamppailuna elämisen perusehdoista, vaan laajemmassa mielessä, kaikkien lajin yksilöiden sopeutumisenä niihin olosuhteisiin, jotka ovat sekä parhaat lajin säilymiselle että samalla takaavat parhaimman mahdollisen elämän kullekin yksilölle, evoluutiofilosofia on tehnyt meille mahdolliseksi johtaa inhimillisen moraalin lainalaisuudet tieteellisesti ihmisyyhteisöjen tarpeista ja käyttäytymistavoista.” (159)

Vaikkei Kropotkinin taju evoluutiosta ollut lopulta sen syvällisempi kuin vaikka Herbert Spencerillä, hänen esittämänsä mutualistinen näkökulma on vaikuttanut merkittävästi moniin myöhempiin ajattelijoihin. Evoluutiofilosofinen ote sai hänet myös korostamaan materiaalisten olosuhteiden parantamista ja teknologian roolia yhteiskunnallisessa muutoksessa. Hänelle institutionaalisen ja näkyvän vallan taustalla elävä arkinen valta ja sen ”luonnollinen” moraali oli kaiken muutoksen voima (173).

Kodittomuudestaan huolimatta ovat myös monet yksittäiset tekstit sykähdettäviä kokemuksia, kuten vaikkapa Ravacholina tunnetun itsetietoisien terroristin kuulustelupöytäkirja tai pappi Jean Meslierin uskonnonvastainen pamfletti ”Virhe, harha, petkutus”. *Utopiasosialistit* ei oikein pysy kasassa, mutta kyllä se näillä mehevillä sattumilla olemassaolon oikeuden lunastaa. Kunnan kapinallisuus puskee pihalle tästäkin karsinasta.